

# 'Poetin heeft het echt geprobeerd'



Nina Chroesjtsjov in haar woonplaats New York, waar ze werkt als hoogleraar internationale betrekkingen.  
*foto René Clement*

## BERLIJN

**Interview - Kop op, Europa De Russische president Poetin is in Europese ogen een enge dictator. Maar zijn assertieve houding is niet zo raar als je naar het westerse Rusland-beleid kijkt, zegt Nina Chroesjtsjov, achterkleindochter van de vroegere Sovjetleider. Deel 1 van een serie waarin niet-Europeanen hun visie geven op Europa en de EU.**

STEVO AKKERMAN EN CHRISTOPH SCHMIDT

Het gebeurt niet elke dag dat je de hand schudt van iemand die ontelbare keren moet zijn geknuffeld door een opperste Sovjetleider. Plaats van handeling is de hoek van de Französische Straße en de Charlottenstraße, bij de ingang van het Berlijnse restaurant waar we met de eigenaar van die hand hebben afgesproken: Nina Chroesjtsjov.

Generatie-technisch gesproken is Nikita Sergejevitsj Chroesjtsjov (1894-1971), opvolger van Jozef Stalin en voorganger van Leonid Brezjnef, haar overgrootvader. Maar toen Nina's opa Leonid in 1943 sneuvelde tijdens de Tweede Wereldoorlog, ontfermde de aanstaande leider van de Sovjet-Unie zich over Leonids 2-jarige dochter Julia. Zij werd 21 jaar later de moeder van Nina. Nikita werd Nina's adoptie-opa. Dat zij overal wordt geïntroduceerd als de 'kleindochter van Chroesjtsjov' vindt

ze dan ook helemaal niet erg. Zo voelt het namelijk, al overleed opa toen ze nog maar zeven jaar oud was.

Rond de eeuwwisseling vestigde Nina Chroesjtsjov zich in de Verenigde Staten, waar ze nu hoogleraar internationale betrekkingen is in New York.

Met een lekkere Amerikaanse knauw in de stem bestelt de kleindochter van Chroesjtsjov een steak tartaar met een salade. "Ik houd van Nederland, dat was het eerste buitenland dat ik langdurig bezocht." Ze vertelt met weemoed over haar baan bij het ministerie van buitenlandse zaken in Den Haag, waar ze rond 1988 ambtenaren en diplomaten klaarstoomde voor een verblijf in Moskou. "Ik leerde ze niet alleen de taal, maar de hele Russische geschiedenis en cultuur, wie Alexander Solzjenitsyn is en zo. Nederland was heel slim, ze zagen daar dat Rusland zich aan het openen was."

Het lunchgesprek in Berlijn spitst zich toe op Europa en zijn rol in de recente wereldgeschiedenis. Als ze het in haar publicaties over Rusland heeft, is ze ongenadig kritisch over de autocratische president Vladimir Poetin. De minstens zo eigengereide leiders Viktor Orbán (Hongarije) en Jaroslaw Kaczynski (Polen) noemt ze de 'lilli-poetins van de EU'.

Dat lijkt allemaal netjes binnen de lijntjes van de westerse communis opinio. Maar pas op: Chroesjtsjovs voornaamste boodschap in dit Europa-vraaggesprek is dat het Westen talloze keren de plank heeft misgeslagen in zijn benadering van post-sovjet-Moskou.

"Een van de problemen van Europa, ironisch genoeg, is dat het Marshall-plan werkte (de Amerikaanse materiële hulp voor de wederopbouw na de Tweede Wereldoorlog, red.). Europa is

lange tijd te volgzzaam geweest tegenover de Verenigde Staten en zich niet bewust geweest van zijn eigen belangrijkheid. Bondskanselier Merkel zei eerder dit jaar dat Europa in een wereld met Donald Trump erin op eigen benen moet gaan staan. Dat had al veel eerder moeten gebeuren.

"Verder denk ik dat de Navo niet had moeten voortbestaan na de Koude Oorlog. Omdat dat wel gebeurde, is de kans verloren gegaan om te laten zien dat Rusland niet langer een vijand is. Amerikanen zijn geen genadige winnaars. Trump is een karikatuur daarvan, maar ze zijn van oudsher niet genadig. Als ze winnen, schreeuwen ze van de daken dat ze de beste zijn. Dat deden ze na afloop van de Koude Oorlog. Er was te veel triomfalisme. Russen slaan is echter nooit goed.

"Sommige mensen zeggen dat Poetin sowieso zou zijn geworden wat hij nu is. Ik denk het niet. In het begin heeft hij het echt geprobeerd. In zijn eerste jaar is hij vier keer naar Londen geweest. Sovjetleiders gingen altijd eerst naar China. Dat Poetin het anders deed, was een duidelijke boodschap aan Europa, aan wereldleiders. Hij zei: ik ben een van jullie.

"Maar toen begon de Navo uit te breiden en kwam er dat Amerikaanse raketschild in Oost-Europa. Vervolgens werd de Libische leider Kadafi op een verschrikkelijke, niet-democratische manier gedood. Toen dacht Poetin: ik wilde een van jullie zijn, maar kijk nou eens naar jezelf. Ik ben tenminste eerlijk over mijn bruutheid.

"Ruslands probleem is dat het tegelijk Europees en niet-Europees is. We vergeven Rusland niet voor zijn niet-Europeesheid, omdat het naar Europese standaarden wordt gemeten. Daaraan kan het niet voldoen. Het heeft nooit voldoende tijd gekregen om daar te komen.

Kijk even naar de onmetelijkheid van dat land, tussen Polen en Japan. Dus om dat land te meten naar de maatstaven van een Europese democratie, is hypocriet. Je kunt niet zomaar zeggen: 'Jullie zijn ingestort, goed voor ons'.

"Rusland heeft de uitbreiding van de Navo niet bepaald gewaardeerd. Jullie hebben de Russen aan tafel uitgenodigd maar er vervolgens alles aan gedaan om ervoor te zorgen dat ze geen stem kregen. Ik verdedig Poetin niet, maar hij heeft legitieme grieven. Hij probeert die op een gruwelijke manier aan te pakken, want de Krim inpikken is de verkeerde weg.

"Die operatie was overigens niet tegen Europa gericht. Ik kan niet in Poetins hoofd kijken, maar volgens mij heeft Rusland de Krim geannexeerd omdat het vond dat het van het Westen geen plaats had gekregen aan de mondiale tafel. Het gaat de Russen niet zozeer om Europa, meer om de VS. Europa ligt toevallig dichtbij, maar de confrontatie draait om de VS. Het oude Rusland vocht tegen Duitsland. Het nieuwe Rusland vecht al sinds Chroesjtsjov tegen de VS. Het is niet opgehouden.

"Een van de grootste fouten van president Obama, een institutionele democraat, was dat hij dacht dat democratie alles zou repareren, dat persoonlijke relaties minder belangrijk waren. Kort na de Krim-annexatie reisde Obama naar Azië. Wat voor moeite was het nou geweest om een tussenstop te maken in Moskou en te gaan praten? In plaats daarvan kwam hij met zijn schampere opmerking dat Rusland niet meer was dan een regionale macht (Obama zei dat tijdens de nucleaire veiligheidstop in maart 2014 in Den Haag, red.).

"Dat was een belediging. Alleen vanuit Amerikaanse hoogmoed kun je zoiets zeggen. Het was Obama's fout om geen tussenstop te maken in Moskou, het was fout om Poetin publiekelijk te beledigen. Mijn medeleven gaat uit naar jullie Europeanen, want jullie worden klemgezet tussen die twee.

"Of de EU een succes of een mislukking is? Het is als een mensenleven, sommige perioden zijn beter dan andere. Op sommige punten is Europa een succes, op andere punten is het moeilijker. We zitten in een overgangperiode en we weten niet hoe die afloopt. Het zijn gewoon moeilijke en gevaarlijke tijden. Met het opgeheven vingertje wijzen naar Poetin zal niet helpen. Zorg ervoor dat de Minsk-akkoorden worden nageleefd, en kijk daarbij niet alleen naar Rusland maar ook naar Oekraïne. Dat is nog minder geïnteresseerd in naleving, maar daar heeft niemand het over, want Oekraïne is onze vriend. Dat is hypocriet.

"Rusland is een imitatie van een Europees land. Het legt de nadruk op zijn ziel, de rest doet er niet toe. De VS leggen de nadruk op comfort, en zeggen: iedereen wil McDonald's. In Rusland zeggen ze: iedereen wil mijn ziel. Wat ze allebei zeggen is: 'Wij zijn beter dan de rest'.

"De Russische ziel is een droom. De achterliggende gedachte is: 'We mogen dan achterlijk zijn, maar we hebben een ziel'. De Russen maken aanspraak op iets en ontzeggen dit aan anderen. De Amerikanen doen iets soortgelijks. Dat brengt me weer op het punt over de Europeanen. De Amerikanen zeiden: 'jullie zijn niets zonder ons. We zeggen jullie wel hoe het moet'. Het Marshall-plan werkte, maar waarom hadden jullie Europeanen vervolgens niet genoeg zelfvertrouwen?"

Nina Chroesjtsjov (Khrushcheva, volgens de Engelse spelling) is de achterkleindochter van Nikita Chroesjtsjov, leider van de Sovjet-Unie van 1953 tot 1964. In dat laatste jaar werd Nina geboren. Ze groeide op met Nikita als haar adoptie-opa.

Nina Chroesjtsjov studeerde Russische literatuur in Moskou en ging, na een jaar in Nederland, in de Verenigde Staten studeren en lesgeven. Ze is hoogleraar internationale betrekkingen aan de

New School University in New York en daarnaast onder meer lid van de Amerikaanse denktank Council on Foreign Relations.

### waar denkt u aan bij europa?

Europa zit al jaren met zichzelf in de knoop. Eurocrisis, migratiecrisis, Brexit... de tegenvallende verkiezingsresultaten van populistische partijen verlichtten de EU-depressie dit jaar, maar zo simpel is die niet bezworen. Hoe kijkt de rest van de wereld naar Europa en naar de EU?

Met die vraag in de koffer gingen Trouw-redacteuren Stevo Akkerman en Christoph Schmidt op bezoek bij niet-Europese prominenten uit alle windstreken. Een aantal vragen keert in elk gesprek terug.

Wat is het eerste dat in u opkomt als u denkt aan Europa?

Nina Chroesjtsjov, na een lange stilte: "Ik weet niet of ik zulke primaire gedachten heb. Toen ik Sovjetburger was, betekende Europa een 'heleboel verschillende landen'. Toen ik naar de Verenigde Staten verhuisde, merkte ik dat ze daar meer in generalisaties denken, daar zeggen ze: ik ga morgen naar Europa. Ik heb dat niet zo, dat idee van één Europa. Ik droomde over Parijs vanwege bepaalde dingen, en over Londen voor weer andere dingen."

Wat is het eerste dat in u opkomt als u denkt aan de Europese Unie?

"Landen die proberen samen te werken, ook als ze dat niet kunnen, met al hun tegenstellingen. Ik ben het gaan waarderen, maar in het begin zag ik niet veel in dat samenwerkingsproject, vanwege al die verschillende culturen."

Zijn de Europese waarden die wij uitdragen, over mensenrechten en democratie, universele waarden die de hele wereld moet overnemen?

"Absoluut. Maar die waarden gaan verder dan zoiets als vrije

verkiezingen. Er moet een besef zijn van wat democratie echt is. Voorbeeld: ik had een keer een nicht uit Rusland op bezoek, in Wenen. Niemand controleert daar of je je kaartje afstempelt in de bus of de tram, dus toen ik dat deed, vroeg ze: 'Waarom doe je dat? Niemand controleert toch?' Toen zei ik: 'Dat is het probleem van Rusland, je doet iets omdat je bang bent dat je wordt gepakt als je het niet doet. In Europa doen we het omdat het zoveel kost om te reizen, je weet dat het 2,50 euro kost om van A naar B te gaan, dus betaal je dat.' Dat is ook een les in democratie."